

Söz Sanatları

Anlatımı daha etkili kılmak amacıyla kullanılan söz oyunlarına **edebi sanatlar** denir.

Edebi Sanatlar

1) Mecaza Dayalı

- ✓ Teşbih (Benzetme)
- ✓ İstiare (Eğretileme)
- ✓ Mecaz-ı Mürsel (Ad Aktarması)
- ✓ Teşhis (Kişileştirme)
- ✓ İntak (Konuşturma)
- ✓ Kinaye (Değince)
- ✓ Tariz (İğneleme, Dokundurma)

2) Anlama Dayalı

- ✓ Tezat (Zıtlık – Karşıtlık)
- ✓ Tevriye (Amacı Gizleme)
- ✓ Mübalağa (Abartma)
- ✓ Hüsnu Talil (Güzel Nedene Bağlama)
- ✓ Tecahül-i Arif (Bilmemezlikten Gelme)
- ✓ İstifham (Soru Sorma)
- ✓ Telmih (Hatırlatma, Anımsatma)
- ✓ Tenasüp (Uygunluk)
- ✓ İrsal-i Mesel (Atasözü Söyleme)
- ✓ Leff ü Neşir
- ✓ Tekrir (Yineleme)
- ✓ Rücu
- ✓ Sehlümümteni

3) Söze Dayalı

- ✓ Akis
- ✓ Seci (Nesirdeki Kafiye)
- ✓ Aliterasyon
- ✓ Asonans
- ✓ Akrostiş

Teşbih (Benzetme)

Bir cümlenin anlamına kuvvet kazandırmak için, aralarında benzerlik bulunan iki şeyden zayıf olanın güçlü olana benzetilmesidir.

Teşbih Unsurları

Benzeyen: Birbirine benzetilen öğelerden nitelik bakımından daha güçsüz olanıdır.

Benzetilen: Birbirine benzetilen öğelerden nitelik olarak daha güçlü ve üstün olanıdır.

Benzetme yönü: Birbirine benzetilen öğeler arasındaki ortak ilgi ve benzeştir. Benzerliğin şeklini bildirir.

Benzetme Edatı: Benzeyen varlıklar arasındaki benzerliği ortaya koyan sözcüktür. Benzetmelerde genellikle; gibi, kadar, sanki, güya, tıpkı sözcükleri kullanılır.

Örnek

- Mehmet arı gibi çalışandır.

Benzeyen: Mehmet

Benzetilen: arı

Benzetme Edatı: gibi

Benzetme yönü: çalışandır

Ayrıntılı Benzetme

Dört ögesi bulunan benzetmelere **ayrıntılı benzetme** denir.

Örnek

- Aslan gibi güçlü futbolcular sahaya çıktı.

Benzeyen: futbolcular

Benzetilen: aslan

Benzetme Edatı: gibi

Benzetme yönü: güçlü

Kısaltılmış Benzetme

Benzetme yönünün belirtilmediği teşbihe **kısaltılmış benzetme** denir.

Örnek

- Mehmetçğimiz aslan gibidir.

Benzeyen: mehmetçğimiz

Benzetilen: aslan

Benzetme Edatı: gibidir

Pekiştirilmiş Benzetme

Benzetme edatının bulunmadığı teşbih türüne ise **pekiştirilmiş benzetme** denir.

Örnek

- Arkadaşım, çalışkanlıkta karıncadır.

Benzeyen: arkadaşım

Benzetme yönü: çalışkanlıkta

Benzetilen: karıncadır

Teşbih-i Belîğ (Güzel Benzetme)

Sadece *benzeyen* ve *benzetilenin* kullanıldığı benzetmelere **güzel benzetme** denir.

Örnek

- Aslan futbolcular sahadaydı.

Benzeyen: futbolcular

Benzetilen: aslan

İstiare (Eğretileme)

İstiare sözlükte ödünç alma anlamına gelmektedir.

İstiare, Türk Edebiyatında ise bir sözcüğü kendi anlamı dışında kullanmak, bir şeyi benzediği başka varlığının adıyla anma sanatıdır.. Diğer adı **eğretilemedir**.

İstiare teşbih gibidir fakat teşbihten farkı, benzeyen ya da kendisine benzetilenin kaldırılmasıdır.

Benzetmenin iki temel ögesi vardır, **benzeyen** ve **benzetilen**. İstiare bunlardan birinin söylenmemesiyle yapılır.

Benzeyen: Birbirine benzetilen öğelerden nitelik bakımından daha güçsüz olanıdır.

Benzetilen: Birbirine benzetilen öğelerden nitelik olarak daha güçlü ve üstün olanıdır.

Açık İstiare

Benzetmenin iki unsuru arasında yalnızca benzetilen yani kuvvetli unsur kullanılıyorsa **açık istiare** denir.

Örnek

- Havada bir dost eli okşuyor derimizi. (Kemalettin Kamu)

Bu cümlede **dost eli** kendisine benzetilen olarak kullanılmıştır. **Rüzgar** ise benzeyendir.

Örnek

- Vurulup tertemiz alnından, uzanmış yatıyor,
Bir hilal uğruna, ya Rab,
ne güneşler batıyor! (Mehmet Akif Ersoy)

Bu cümlede **güneşler** kelimesi kendise benzetilen anlamında kullanılmış. **Askerler** ise benzeyendir.

Örnek

- İki kapılı bir handa
Gidiyorum gündüz gece (Aşık Veysel Şatıroğlu)

Bu cümlede iki kapılı bir handan ziyade insanın doğumu ile ölümü anlatılmıştır. Bu yüzden **iki kapılı han** kendisine benzetilen, **yaşam** ise benzeyendir.

Kapalı İstiare

Benzetmenin iki unsurundan sadece benzeyenin söylenmesi ile yapılan istiareye **kapalı istiare** denir.

Örnek

- Her çiçekten bal alırsın ey gönül.

Bu cümlede gönül kelimesinde gizli bir benzetme yapılmıştır. **Gönül** kelimesi benzeyen **arı** ise kendisine benzetilendir.

Örnek

- Kandilli yüzerken uykularda
Mehtabı sürükledik sularda (Yahya Kemal Beyatlı)

“Sürüklenmek” sözcüğünden yola çıkarak mehtabın bir örtüye benzetildiğini söyleyebiliriz.

Öyleyse **mehtap** benzeyen **örtü** ise kendisine benzetilen olarak kullanılmıştır.

Örnek

- Atlarımız kanatlandı o gün.

“Kanatlanma” sözcüğünden yola çıkarak atların kuşa benzetildiğini söyleyebiliriz. Öyleyse **at** sözcüğü benzetilen **kuş** ise kendisine benzeyendir.

Temsili İstiare

Bir kavramın, benzerlik ilgisıyla başka bir kavram aracılığıyla anlatılmasına **temsili istiare**. Fabllar bunun en yaygın örneğidir.

Örnek

- Artık demir almak günü gelmişse zamandan
Meçhule giden bir gemi kalkar bu limandan (**Yahya Kemal Beyatlı**)

Bu beyitte tabut bir gemiye benzetilmiş. İşte bu gemiyle yapılan seyahat bir cenaze alayının temsilidir. Öyleyse **tabut** benzeyen **gemi** ise kendisine benzetilendir.

Mecaz-ı Mürsel (Ad Aktarması)

Bir sözcüğün, benzetme amacı güdülmeden, bir başka sözcüğün yerine kullanılmasına **Mecaz-ı Mürsel (Ad Aktarması)** denir. Mecaz-ı Mürselde birbirinin yerine kullanılan sözcükler arasında farklı anlam ilgileri kurulur. Bazen dış söylenir iç kastedilir, bazen parça söylenir bütün kastedilir, bazen de yazar söylenir fakat eseri kastedilir.

Günlük konuşmalarda, atasözü ve deyimlerde sıkça kullanılır.

Örnek

- Dalgalan sende şafaklar gibi ey şanlı hilal! (**parça-bütün**)

Bu cümlede altı çizili olan “hilal” söylenerek aslında *Türk bayrağı* kastedilmiştir.

Örnek

- Sobayı yakınılar. (**dış-iç**)

Bu cümlede altı çizili olan “soba” kelimesi söylenerek aslında *sobanın içindekiler* kastedilmiştir.

Örnek

- Reçelleri dolaba diz. (**iç-dış**)

Bu cümlede altı çizili olan “reçel” kelimesi söylenerek aslında *kavanoz* kastedilmiştir.

Örnek

- Oğuz Atay’ı mutlaka okumalısın. (**sanatçı-eser**)

Bu cümlede altı çizili olan “Oğuz Atay” kelimesi söylenerek aslında *eseri* kastedilmiştir.

Örnek

- Gökten rahmet yağıyor. (**sonuç-sebep**)

Bu cümlede altı çizili olan “rahmet” kelimesi söylenerek aslında *yağmur* kastedilmiştir.

Örnek

- Reşat Nuri, kalemiyle geçindi. (**alet-iş**)

Bu cümlede altı çizili olan “kalem” kelimesi söylenerek aslında *edebi yazıları* kastedilmiştir.

Örnek

- Ankara bu karara büyük tepki gösterdi. (**şehir-yönetim**)

Bu cümlede altı çizili olan “Ankara” kelimesi söylenerek aslında *hükümet* kastedilmiştir.

Teşhis (Kişileştirme)

İnsana ait özelliklerin başka varlıklara aktarılmasına **teşhis (kişileştirme)** denir. Masallar ve fabllarda bu sanata çokça rastlayabiliriz. Aynı zamanda teşhis kapalı istiare ile çok fazla benzerlik gösterir. Hatta teşhise bir nevi kapalı istiare de diyebiliriz fakat teşhisin kapalı istialeden farkı tehiste benzetilenin yalnızca insan olmasıdır.

Örnek

- Ağacın biri bulvarda ölüyordu.

Bu cümledeki ağaç sözcüğü, insana ait olan ölmek sözcüğü kullanılarak kişileştirme yapılmıştır. Asıl kastedilen ağacın kurumasıdır.

Örnek

- Mektuplarım ağlarken sustu dilekçelerim.

Bu cümlede mektup ve dilekçe sözcüklerine, insana ait özellikler verilerek kişileştirme yapılmıştır.

İntak (Konuşturma)

İnsan dışı varlıkları insan gibi konuşurma sanatına **intak (konuşturma)** denir.. Teşhis ile benzerlik gösterir.

Örnek

- Akıl ersin ermesin sevdama
Senden yanayım, dedi yeşeren dal,
senden yana.

Bu dizede yeşeren dal “senden yanayım” diyor. Bu şekilde intak sanatı gerçekleştirilmiş olur.

NOT

Eğer varlık konuşup bir şey söylerse intak sanatı gerçekleştirilmiş olur. Varlık konuşmaz ise sadece “konuştu, söyledi” kelimeleri kullanılırsa intak sanatı yapılmış olmaz.

Örnek

- İnanma ceketim inanma
Kuşların söylediğine

Bu cümlede kuşların ne söylediği belli olmadığı için intak sanatı yoktur fakat kişileştirme vardır.

NOT

Her intak bir teşhistir fakat her teşhis bir intak değildir.!

Örnek

- Ben ki toz kanatlı bir kelebeğim
Minicik gövdeme yüklü Kafdağı

Bu cümlede kelebek konuşularak intak sanatı gerçekleştirilmiştir.

Kinaye (Değınmece)

Bir sözün hem mecaz hem de gerçek anlamda kullanılması sanatına **Kinaye (Değınmece)** denir. Ama asıl kastedilen sözün mecaz anlamıdır. Atasözü ve deyimlerde çokça görülür. Kinayede benzetme amacı güdülmez. Kinaye bazen karşıdakine iğneleme yapmak için de kullanılır.

Örnek

- Ben toprak oldum yoluna,
Sen aşurı gözetirsin.
Şu Karşıma göğüs geren,
Taş bağırlı dağlar mısın? (Yunus Emre)

Altı çizili olan “**Taş Bağırlı dağlar**” deyimini gerçekte de var olan bir şeydir Fakat burada “hissiz, katı kalpli” anlamında kullanılmıştır.

Örnek

- Yenik düşüyor herşey zamana
Biz büyüdük ve kirlendi
dünya. (Murathan Mungan)

Altı çizili olan “**kirlendi dünya**” deyimini gerçekte de var olan bir şeydir Fakat burada mecaz anlamda kullanılmıştır.

Örnek

- Korkma, sönmez bu şafaklarda yüzen
al sancak;
Sönmeden yurdumun üstünde tüten
en son ocak. (M. Akif Ersoy)

Bu cümlede “**ocak**” kelimesi aile anlamına gelen mecaz anlamıyla kullanılmıştır.

Tariz (İğneleme, Dokundurma)

Bir sözün söylenilen anlamının tam tersini kastetmektir. Bir durumu iğnelemek, alaya almak veya küçümsemek için kullanılan söz sanatına **tariz** denir. Sözlükte taşlama anlamına da gelmektedir. Tariz, kinayeden daha keskin bir iğneleme, dokundurma, eleştiri yapar. Bazen parantez içinde ünlem işareti “(!)” kullanılarak da tariz belli edilir.

Tariz bazı sorularda “kinayeli söyleyiş” olarak da alınır.

Örnek

- Ne kadar zekisin (!)

Örnekte övüyormuş gibi görünen bu cümlede tam tersi anlam kastedilerek yergi yapılmaktadır.

Örnek

- Öyle hızlıydı ki kaplumbağa ile yarıştı.

Örnek

Ters Öğüt Destanı

- Bir nasihatim var zamana uygun,
Tut sözümü yattıkça yat uyuma,
Meşhur bir kelimedir sen kazan sen ye,
El için yok yere yanma. (**Huzuri**)

Örnek

- “Şimdi hayli sühan-verûn içre,
Nefî mânendivar mı bir şair?..
Sözleri Seba-i Muallâka’dır,
İmrûlkays kendidir kâfir! (**Şeyhülislam Yahya**)”

Şeyhülislam Yahya Efendi Nefî’ye bu dörtlüğü yazmış. Nefî ise cevaben aşağıdaki dörtlüğü yazmıştır.

- Müftü Efendi bize kafir demiş.
Tutalım ben ona diyem müselman.
Lakin varıldıktan ruz-ı mahşere,
İkimiz çıkarız orda yalan. (**Nefî**)

Nefî bu dörtlükte karşdakini alaya alarak **tariz** sanatını gerçekleştirmiş olur.

Tezat (Zıtlık – Karşıtlık)

Anlam bakımından birbirine zıt olan kelimeleri bir arada kullanma sanatına **tezat** denir. Tezat sanatı iki zıt düşünceden de meydana gelebilir.

Örnek

- Yokluğun cehennemim öbür adıdır.
Üşüyorum kapama gözlerini. (Ahmed Arif)

Bu cümlede “**cehennem**” ve “**üşümek**” iki zıt düşüncedir. Bunlar bir arada kullanıldığında tezat sanatı gerçekleştirilmiş olur.

Tevriye (Amacı Gizleme)

Birden fazla gerçek anlamı olan bir sözcüğü ya da söz öbeğini iki anlama gelecek şekilde kullanmaya fakat uzak anlamı kastetmeye **tevriye (amacı gizleme)** denir. Tevriyeyi kinaye sanatıyla karıştırmamak gerekir. Kinayede sözcüğün mecaz anlamı kastedilir, tevriyede ise gerçek anlam kastedilir.

Tevriyeyi “iham” sanatıyla da karıştırmamak gerekir. İham sanatı da tevriye gibi sözcüğün gerçek anlamlarıyla yapılır. Fakat sözün her iki anlamı da cümlenin anlamı ile uyuşur. Söz bu iki anlama göre de değerlendirilebilir.

Tevriyede sözcüğün en uzak anlamı ifade ile uyuşur. Yakın anlamı söz içinde düşünmek mümkün değildir.

Tevriye genelde sesteseş kelimeler veya özel isimlerle yapılır.

Örnek

- Baki kalır sahife-i alemde adımız.
(**Baki**)

Örnekte altı çizili olan “Baki” kelimesi hem **şairin adı** olarak kullanılmış hem de **sonsuzluk** anlamına gelen baki anlamında kullanılmış.

Örnek

- Ulusun, korkma nasıl böyle bir imanı boğar
Medeniyet dediğin tek dişi kalmış canavar. (**M. Akif Ersoy**)

Örnekte altı çizili olan “ulusun” kelimesi hem **yüce, ulu** anlamına gelecek şekilde

kullanılmış hem de **canavar, köpek** gibi anlamlara gelecek şekilde kullanılmıştır.

Örnek

- Örtün üstüne örtün serin karanlıkları.
(Necip Fazıl Kısakürek)

Örnekte altı çizili olan “serin” kelimesi hem **soğuk** anlamına gelecek şekilde kullanılmış hemde **örtmek** anlamına gelecek şekilde kullanılmıştır.

Mübalağa (Abartma)

Söyleneceklerin anlamını güçlendirmek amacıyla bir olayı veya durumu olduğundan çok az ya da çok fazla göstererek abartı yapma sanatına **mübalağa (abartma)** denir.

Örnek

- Bin yıldan uzun bir gecenin bestesidir bu.
Bin yıl sürecektir zannedilen kar sesidir bu. (Yahya Kemal)

Şair burada bestenin önemine vurgu yapmak amacıyla abartma sanatını gerçekleştirmiştir.

Örnek

- Bir ah çeksem karşıki dağlar yıkılır.

Yine en bilindik abartı örneği olan bu cümle mübalağa sanatını anlamanıza daha çok yardımcı olacaktır.

Hüsnü Talil (Güzel Nedene Bağlama)

Hüsnü Talil Nedir? Diye soracak olursak... Herhangi bir olayın gerçek nedenini bilmemezlikten gelerek daha güzel ve hayali bir nedene bağlama sanatına hüsn-i ta'lil (güzel nedene bağlama) denir.

Örnek

- Salındı bahçeye girdi
Çiçekler selama durdu
Mor menekşe boynun burdu
Gül kızardı hicabından. (Ercişli Emrah)

Şairin bu dördlüğünde çiçeklerin durumunu daha güzel bir nedene bağlayarak sevgilisinin bahçeye gelmesinden dolayı olduğunu anlatmıştır. Gerçekte menekşenin boynu zaten büküktür. Gül zaten kırmızıdır. Fakat gülün, sevgilisini gördüğü için utancından kızardığını söylemektedir.

hicab : utanma

Tecahül-i Arif (Bilmemezlikten Gelme)

Söyleyişe bir anlam inceliği kazandırmak, nükte yapmak amacıyla şairin bildiği bir olayı bilmemezlikten gelerek yaptığı sanata tecahül-i arif denir. Tecahül-i Arif yaparken istifham sanatından da çokça faydalanılır. Sanatçı, cevabını bildiği bir soruyu sorarak sanki bilmiyormuş gibi yapar. Tecahül-i arif sanatını gerçekleştirirken dört amaç için nükte yapılır.

- Neşelendirme (**tenşid**)
- Uyarıda bulunma (**tevbih**)
- Hayret ve şaşkınlık bildirmek (**tehayyür**)
- Kendinden geçişi belirtmek (**tedellüh**)

Örnek

- O çay ağır akar, yorgun mu bilmem?
Mehtabı hasta mı, solgun mu bilmem?
(Rıza Tevfik Bölükbaşı)

Bu örnekte Rıza Tevfik, istifham sanatından faydalanarak tecahül-i arif sanatını gerçekleştirmiştir. Bilinen şey bilmemezlikten gelinmiştir.

Örnek

- Şakaklarıma kar mı yağdı ne var?
Benim mi Allah'ım bu çizgili yüz?
(Cahit Sıtkı Tarancı)

Bu örnekte Cahit Sıtkı, istifham sanatından faydalanarak tecahül-i arif sanatını gerçekleştirmiştir. Bilinen şey bilmemezlikten gelinmiştir.

İstifham (Soru Sorma)

Okuyucunun dikkatini çekmek için, cevap beklemeden, anlamı güçlendirmek adına soru sorma sanatına **istifham** denir.

Örnek

- Kim bu cennet vatanın uğruna olmaz ki fedâ? (M. Akif Ersoy)

M. Akif bu dizede cevap bekleme amacı gütmeyen bir soru sormuş ve istifham sanatını gerçekleştirmiştir.

Telmih (Hatırlatma, Anımsatma)

İnsanlar tarafından bilinen, geçmişte yaşanmış bir olaya, ünlü bir kişiye, bir atasözüne veya bir şiiere işaret etme sanatıdır. Buna bir çağrışım sanatı diyebiliriz. İşaret edilen şey kısaca verilir.

Örnek

- Ey dost senin yoluna,
Canım vereyim Mevla!
Aşkını komayayım,
Od'a gireyim Mevla. (Yunus Emre)

Bu dördlükte Hz. İbrahim'in Nemrut tarafından ateşe atılma olayı hatırlatılmıştır.

Od: ateş anlamına gelir.

Örnek

- Canan aramızda bir adımdı.
Şirin gibi hüsn ü ana ünvan. (Yahya Kemal)

Bu dizelerde Ferhat ile Şirin hikayesindeki Şirin'in güzelliğine anımsatma yapılmıştır.

Tenasüp (Uygunluk)

Sözlükte birbiri ile uygunluk, orantılı olma ve birbirine yakışma gibi anlamlara gelmektedir. Terim olarak ise zıt anlamlı olan sözcükler hariç aralarında anlamca ilgi bulunan kelimeleri veya kavramları bir arada kullanma sanatına **tenasüp** denir.

Örnek

- Her sabah başka bahar olsa da ben uslandım.
Uğramam bahçelerin semtine gülden yandım.

Gül, mecazi anlamda sevgili anlamına gelmektedir. Bu yüzden bu örnekte anahtar sözcük konumunda yer alır. "**Bahçe**" ve "**bahar**" sözcükleri ise "**gül**" sözcüğünün etrafında toplanarak tenasüp sanatı yapılmıştır.

Örnek

- Biz biliriz bizim işlerimizi,
İşimiz kimseden sorulmamıştır.
Kılıçla, mızrakla, topla, tüfekte
Başımız bir kere eğilmemiştir.

"**Kılıç**", "**mızrak**", "**top**", "**tüfekte**" gibi birbiri ile ilgisi olan savaş aletleri bir arada kullanılarak tenasüp sanatı gerçekleştirilmiştir.

İrsal-i Mesel (Atasözü Söyleme)

Sözlükte **irsal** göndermek manasına gelir, **mesel** ise atasözü anlamına gelmektedir. Terim olarak ise şiierde anlatımı etkileyici kılmak amacıyla atasözü, deyim vecize gibi bilindik sözleri kullanma sanatına **irsal-i mesel** denir.

Örnek

- Dinleyen söyleyen kadar arif,
Seyreden oynayan kadar hassas.
(Yahya Kemal Beyatlı)

Yahya kemal örnekte altı çizili olan atasözünü kullanarak irsal-i mesel sanatını gerçekleştirmiştir.

Leff ü Neşir

Leff sözlükte sarma; dürüp bir zarf içine koyma; devşirip kaldırma manasına gelmektedir. Terim olarak ise birkaç isim yazıldıktan sonra bunların her birine âit olan sıfat veya fiilleri ayrıca sıralamaya **leff ü**

neşir denir. **Müretteb** ve **gayr-i müretteb** olmak üzere ikiye ayrılır.

Müretteb : Sıralı olarak gelir.

Gayr-i müretteb : Karışık şekilde sıralanır.

Örnek

- Bâran değil, şafak değil, ebr-i seher değil
Gözyaşıdır, ciğer kanıdır, dâd-ı ah'tır.

Bu örnekte "**baran**" yağmur anlamına gelmektedir; "**gözyaşı**" ona karşılık olarak kullanılmıştır.

"**Şafak**" güneş batarken ortaya çıkan kızılığa denir; "**ciğer kanı**" da bu kelimeye karşılık kullanılmıştır.

"**Ebr-i seher**" sabah bulutu anlamına gelir; "**ahın dumanı**" ise bu kelimeye karşı kullanılmıştır.

Bu şekilde leff ü neşir sanatı gerçekleştirilmiş olur.

Tekrir (Yineleme)

Sözlükte yineleme, tekrarlama manasına gelir. Terim olarak ise sözün etkisini artırmak amacıyla sözcük ya da sözcüklerin aynı cümlede veya şiiirde tekrarlanmasına **tekrir** denir.

Örnek

- Beni bende demem bende değilim
Bir ben vardır bende benden içeri.
(Yunus Emre)

Bu beyitte Yunus Emre "**bende**" sözcüğünü tekrar ederek tekrar sanatını gerçekleştirmiştir.

Rücu

Sözlükte geriye dönmek, sözünden caymak gibi manalara gelmektedir. Türk edebiyatına Arapçadan gelmiştir. Terim olarak ise sanatçının başta söylediği sözü sonda reddetmesine **rücu** denir. Anlatıma güçlülük kazandırmak için yapılır.

Örnek

- Erbâb-ı teşâür çoğalıp şâir azaldı.
Yok öyle değil şâirin ancak adı kaldı. (Muallim Naci)

İlk dizede şairlerin azaldığını söyleyen Muallim Naci ikinci dizede, önce "yok öyle değil" ifadesiyle bunu reddeder görünüyor ama hemen ardından fikrini güçlendiriyor, "şair kalmadı" diyor. Bu şekilde rücu sanatını gerçekleştirmiş oluyor.

Erbâb-ı teşâür : şairlik taslayanlar

Örnek

- O sizin gördüğünüz kadınlar
Güzeldir ha bereket
Melekler kadar masum
Yok, canım şeytan kadar şirret.
(Behçet Necatigil)

Bu dörtlükte Behçet Necatigil, başta bahsettiği kadınları övüyormuş gibi yapmış, okuyucuya övdüğünü hissettirmiş fakat aslında düşüncenin tersini savunmakta olduğu için dörtlüğün sonunda asıl düşüncesine dönmüştür. Bu şekilde rücu sanatını gerçekleştirmiştir.

Sehlimümteni

Söylenmesi kolay görünen fakat söylenmesi kolay olmayan derin anlamlar içeren dizelere **sehlimümteni** denir. Yunus Emre, Mehmet Akif, Necip Fazıl, Süleyman Çelebi gibi sanatçılar bu türü en iyi kullanan sanatçılardır.

Örnek

- Ete kemiğe büründüm.
Yunus diye göründüm. (Yunus Emre)

Örnek

- Ben ki, toz kanatlı bir kelebeğim,
Minicik gövdeme yüklü Kafdağı,
Bir zerreciğim ki, Arş'a gebeyim,
Dev sancılarımın budur kaynağı.
(Necip Fazıl)

Örnek

- Bende mecnun'dan füzun aşıklık istidadı var,
Âşık-ı sadık benim, mecnun'un ancak adı var. (Fuzuli)

Akis

Bir dize ya da cümlelerin anlamlı iki parçasından birini önce, diğerini de sonra söyleyerek, anlatılmak istenen sözü önce kurallı cümle şeklinde sonra da devrik cümle şeklinde söyleme sanatına **akis** denir.

Örnek

- Gamzen çiğirim deldi
Deldi çiğirim gamzen,
Bilmem nic'olur halım
Halim nic'olur bilmem.

Bu örnekte birinci dizede sanatçı söylediğini ikinci dizede tersten tekrar ederek akis söz sanatını gerçekleştirmiş olur.

Seci (Nesirdeki Kafiye)

Düz yazı içinde kafiye yapma sanatına **seci** denir. Seci diğer adıyla **iç kafiye** olarak da bilinir. Bu söz sanatı, Türk edebiyatına İran edebiyatından gelmiştir. Divan nesirlerinde çokça kullanılmıştır. Bu söz sanatının amacı düz yazıya bir ahenk kazandırmaktır. Türk edebiyatında seci sanatını en iyi kullanan kişi **Sinan Paşa**'dır.

Örnek

- İlahi her neyi gülzâr ettinse anı ittim.
İlahi elime her ne sundunsa anı tattım.
İlahi gönlüm oduna
ne yaktınsa o tüter. İlahi vücudum
bahçesine ne diktinse o biter. (Sinan Paşa)

Örnek

- Hangi Yusuf-ı devrandır ki Zülehya-yı zamane çak etmemiş ola ve hangi Süleyman-ı zamandır kidiv-i cihan anı tutup helak etmemiş ola.

Aliterasyon

Şiirde ahengin oluşturulması amacıyla ünsüz harflerin sıkça kullanılarak yapılan söz sanatına **aliterasyon** denir.

Örnek

- Eylülde melûl oldu gönül soldu da lale,
Bir kâküle meyletti gönül geldi bu hale.
Gelmez bu alem neyleyim fazla suale,
Bir haile ömrüm ki alınmaz bile kâle.
(Edip Ayel)

Bu dördlükte "I" harfi sıkça tekrar edilerek aliterasyon sanatı gerçekleştirilmiştir olur.

Örnek

- Seven sevdiğine sevdiğini söylesin.

Bu cümlede "s" harfi sıkça tekrar edilerek aliterasyon sanatı gerçekleştirilmiştir olur.

Asonans

Şiirde ahengin oluşturulması amacıyla ünlü harflerin sıkça kullanılarak yapılan söz sanatına **asonans** denir.

Örnek

- Ben nice gözle nice denizle nice gazelle
Rimle gördüm rimle bildim rimle yaşadım seni (Cemal Süreya)

Bu örnekte Cemal Süreya "i" ve "e" harflerini sıkça kullanarak asonans sanatını gerçekleştirmiş olur.

Akrostiş

Dizelerin baş harflerinin birleşmesi sonucu anlamlı bir sözcük veya isim çıkacak biçimde şiir yazmaya **akrostiş** denir. Genelde aşk üzerine yazmak için kullanılır fakat başka konular da kullanılmıştır.

Örnek

- Ard ardadır dizeler
Kelimeler, heceler
Rastgele değil ama
Oluştursun bir mana
Sırala, ör ve doku
Tertiple düzen gerek
İlk harflerini oku
Şimdi birleştirerek

Bu dizelerde “**akrostiş**” kelimesi ile akrostiş yapılmıştır.

Örnek

- Her şey seni ilk görüşümde başladı.
İğne batmış gibi kana boyadı aşkın
kalbimi
Layığını bulur herkes biliyorum
Aşkınla şehadete kavuşmayı
bekliyorum her gece
Layığını bulur herkes biliyorum

Bu örnekte bayrağın üzerindeki “**hilal**” için akrostiş yapılmıştır.

Derslerin devamı için www.bilgenc.com adresini ziyaret edebilirsiniz.